

Renata Grochowska

Institut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy w Warszawie

PARTNERSTWA INNOWACYJNE JAKO NOWA KONCEPCJA WDRAŻANIA INNOWACJI W SEKTORZE ROLNYM W POLSCE

*INNOVATION PARTNERSHIPS AS A NEW CONCEPT FOR IMPLEMENTATION
OF INNOVATIONS IN THE POLISH AGRICULTURAL SECTOR*

Słowa kluczowe: partnerstwa innowacyjne, sektor rolniczy

Key words: innovation partnerships, agricultural sector

Abstrakt. Celem pracy była wstępna ocena proponowanych rozwiązań wdrożenia partnerstw innowacyjnych w rolnictwie polskim oraz próba określenia ich skuteczności w perspektywie lat 2014-2020. Analizę przeprowadzono na podstawie dokumentów unijnych i krajowych poświęconych poprawie innowacyjności w UE, a w szczególności na bazie polskiego PROW 2014-2020. Potwierdzono, że nowa koncepcja nieliniowego modelu wdrażania innowacji oparta na sieci powiązań pozwala lepiej wykorzystać wiedzę wszystkich uczestników tworzących sieć. Nie należy jednak oczekiwać, że partnerstwa innowacyjne zrewolucjonizują polskie rolnictwo i uczynią je bardziej innowacyjnym. Zarówno niska pula przeznaczonych środków finansowych, jak i przyjęte założenia w PROW, nie będą sprzyjać istotnym zmianom.

Wstęp

Obecnie finalizowane są prace nad wprowadzeniem w Polsce zasad funkcjonowania Europejskiego Partnerstwa na rzecz Innowacji (*European Innovation Partnerships*) w ramach działań II filara wspólnej polityki rolnej (WPR). Tworzenie grup operacyjnych, mających skutecznie wprowadzać innowacje do polskiego rolnictwa traktowane jest jako remedium na niską efektywność sektora rolnego.

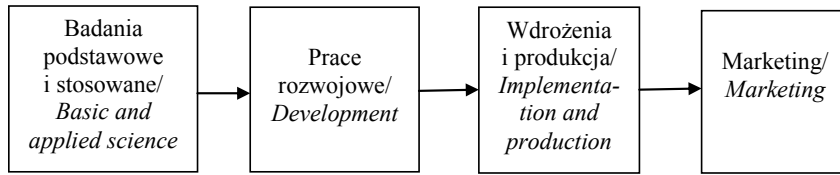
Proponowana zmiana modelu wdrażania innowacji z liniowego na nieliniowy wydaje się sprzyjać zwiększeniu innowacyjności polskiego rolnictwa. Warto jednak postawić pytanie, czy to wystarczy, aby skutecznie wdrażać innowacje do praktyki. Zastanawia, na ile schumpeterowskie przekonanie o wiodącej roli producenta inicjującego zmianę ekonomiczną (co znaczy, że innowacje powinny przychodzić z wewnątrz) jest realne w Polsce, biorąc pod uwagę strukturę agrarną polskiego rolnictwa i jego zdolność do implementacji nowych rozwiązań. Czy przewidywana rola rolników w grupach operacyjnych partnerstw innowacyjnych jest wystarczająca, by zachęcić do udziału w pracach tych grup?

Materiał i metodyka badań

Celem pracy była wstępna ocena proponowanych rozwiązań wdrożenia partnerstw innowacyjnych w rolnictwie polskim oraz próba określenia ich skuteczności w perspektywie lat 2014-2020. Analizę przeprowadzono na podstawie dokumentów unijnych i krajowych poświęconych poprawie innowacyjności w Unii Europejskiej (UE). Przedstawione rozważania dotyczą głównie innowacyjności technologicznej, tj. produktowej i procesowej, rozumianej zgodnie z zaleceniami *Podręcznika Oslo* [2008], obowiązującego w UE i krajach OECD.

Zmiana podejścia do procesu wdrażania innowacji

Do lat 80. XX w. dominowała koncepcja liniowego modelu innowacji, w której wychodzono z założenia, że to działalność naukowo-badawcza stanowi początek procesu innowacyjnego. W modelu tym rozwój, produkcja i marketing nowych technologii następowały według ściśle określonej sekwencji czasowej (rys. 1).

Rysunek 1. Liniowy model wdrażania innowacji
 Figure 1. Linear model for implementation of innovations
 Źródło/Source: [Technology and the Economy... 1992]

Model liniowy dobrze odpowiadał założeniom podażowej koncepcji źródeł innowacji, według której powstawanie innowacji uwarunkowane jest rozwojem nauki i techniki. W rezultacie tworzone są rozwiązania, na które nie było wcześniej zapotrzebowania konsumentów, producentów czy agend rządowych. Model ten dobrze także korespondował z popytową koncepcją źródeł innowacji, według której tempo i kierunki zmian technicznych zależą od popytu na wynalazki zgłaszane ze strony produkcji, a nie od podaży wynalazków [Marciniak 2010].

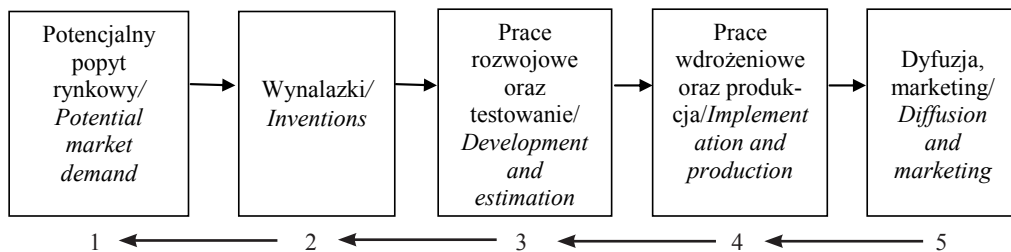
Od lat 80. XX wieku zaczęło dominować przekonanie, że model liniowy nie przystaje jednak do rzeczywistości, gdyż pojawiają się nowe sposoby inicjujące powstawanie innowacji. Zdaniem Druckera [1992] nauka stała się wręcz najmniej przewidywalnym źródłem innowacji. Współczesne badania naukowe zaczynają się wówczas, gdy zawodzą inne sposoby rozwiązania problemu. Czas realizacji skomplikowanych innowacji – od rozpoczęcia badań do czasu wdrożenia projektu – trwa wiele lat, a koszty badań są bardzo wysokie.

Kline [1985] zaproponował nieliniowy model innowacji, w którym każda z pięciu dróg ich powstawania odgrywa istotną rolę (rys. 2). Należy zaznaczyć, że Kline ograniczył innowacje tylko do efektywnych ekonomicznie, eliminując innowacje nieprzynoszące bezpośrednio zysku, np. w zakresie ochrony środowiska.

Znaczącą zaletą nieliniowych modeli innowacji jest komercjalizacja badań naukowych. Osiągnięcie pozytywnych wyników w nauce wymaga bowiem współpracy wielu uczestników procesu innowacyjnego.

W teoriach współczesnych kreacja wiedzy widziana jest nie jako proces liniowy *top-down* (góra – dół), lecz jako kompleksowy proces z wieloma interakcjami. Według najpopularniejszego modelu potrójnej helisy (*triple helix model*), trzy niezależne struktury instytucjonalne (władza publiczna, nauka i biznes) wchodzi w interakcje, tworząc kluczowe ogniwa innowacyjności [Leydesdorff, Etskowitz 1998]. Jasiński [2014] wymienia następujących potencjalnych uczestników bardziej lub mniej sformalizowanej działalności innowacyjnej, tworzącej partnerstwo dla innowacji:

- użytkownik innowacji,
- placówka badawczo-rozwojowa realizująca badania naukowe i prace rozwojowe nad nowymi rozwiązaniami,

Rysunek 2. Nieliniowy model „związanego łańcucha” dla wdrażania innowacji
 Figure 2. Nonlinear linked chain model for implementation of innovations
 Źródło/Source: [Kline 1985]

- przedsiębiorca, który podejmuje się wdrożenia i komercjalizacji nowego rozwiązania,
- profesjonalny pośrednik, zwany też brokerem technologii, mający podejmować działania w celu transferu innowacji oraz jej rozpowszechnienia,
- inwestor finansowy,
- instytucja rządowa lub samorządowa.

Partnerstwa innowacyjne w rolnictwie

Europejskie Partnerstwa na rzecz Innowacyjności traktowane są jako kluczowy instrument realizacji „Strategii Europa 2020”. W 2012 roku Komisja Europejska zaproponowała utworzenie „Partnerstwa Innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa” (EIP-Agri) [Komunikat Komisji... 2012, COM(2012)79]. Jego celem ma być „promowanie konkurencyjnego i zrównoważonego rolnictwa, które osiąga więcej przy mniejszych nakładach i funkcjonuje w harmonii ze środowiskiem naturalnym”. Partnerstwa będą realizowane poprzez grupy operacyjne, utworzone w celu opracowania i wdrożenia konkretnego projektu innowacyjnego, skupiającego rolników (w tym grupy producentów rolnych, spółdzielnie rolnicze), jednostki naukowe, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe oraz podmioty doradcze. Grupy operacyjne mają funkcjonować w ramach europejskich i krajowych sieci na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, udostępniających informacje o projektach, zdobyte doświadczenia i przykłady dobrych praktyk.

W przypadku Polski wprowadzono do PROW na lata 2014-2020 (PROW 2014-2020) trzy instrumenty, mające służyć poprawie innowacyjności gospodarstw rolnych i sektora spożywczego:

- transfer wiedzy i działalność informacyjna (przewidziane środki wynoszą 36,9 mln euro),
- usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem i usługi z zakresu zastępstw (przewidziane środki wynoszą 47,7 mln euro),
- współpraca (przewidziane środki wynoszą 36,9 mln euro).

Wprawdzie odniesienia do poprawy innowacyjności w polskim rolnictwie przewijają się przez cały PROW, to tylko wymienione instrumenty są faktycznie dedykowane wdrażaniu innowacji. Z tych trzech jedynie „współpraca” będzie wspierać tworzenie i funkcjonowanie grup operacyjnych na rzecz innowacji w rozumieniu art. 56. i 57. *Rozporządzenia nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich* [Dz.U. UE L 347/487]. Biorąc pod uwagę cały budżet PROW, wymienione trzy instrumenty stanowią 1,4% planowanych wydatków z budżetu UE [Program Rozwoju... 2014].

Aktywność grup operacyjnych na rzecz innowacji zostanie oparta w Polsce na dotychczasowym systemie publicznego doradztwa rolniczego. Doradcy będą pełnić funkcje brokerów innowacji zapewniających przepływ informacji oraz ułatwiających nawiązanie i utrwalenie współpracy pomiędzy podmiotami sektora rolno-spożywczego, naukowo-badawczego i doradztwem. Zadania brokerów oraz tworzonej Sieci Innowacji w Rolnictwie zostały powierzone wojewódzkim ośrodkom doradztwa rolniczego (WODR), a koordynacja – Centrum Doradztwa Rolniczego (CDR). Doradcy spoza CDR i WODR-ów, tj. z izb rolniczych, organizacji rolniczych, lokalnych samorządów lub prywatni, mają niewielkie szanse uczestniczenia w tych procesach, ponoszą bowiem większe ryzyko fiaska danego projektu w porównaniu do doradców finansowanych ze środków publicznych. Dlatego wskazane byłoby wprowadzenie zasad konkurencji i stworzenia równych szans także dla doradców spoza WODR-ów, co zapobiegnie przygotowywaniu projektów, ich ocenie i realizacji w wąskiej grupie doradców.

Grupy operacyjne mają możliwości pozyskania środków na realizację swych projektów z różnych źródeł, tj. z unijnego programu „Horyzont 2020”, unijnych funduszy rozwoju regionalnego oraz rozwoju obszarów wiejskich, środków krajowych i prywatnych. Należy oczekiwać, że głównym zainteresowaniem grup będą cieszyć się fundusze PROW jako najłatwiejsze do pozyskania z wyżej wymienionych. Zmniejszona pula środków na II filar WPR (w wyniku negocjacji finansowych na lata 2014-2020 oraz przeniesienia 25% na I filar WPR) ogranicza i tak niewielkie możliwości przeznaczenia sensownej kwoty na innowacje. Problem ten pogłębiają

jeszcze przyjęte założenia w PROW. Skoro przewidziano na instrument „współpraca” 36 mln euro, a wartość wsparcia jednego projektu (zwrot poniesionych kosztów bezpośrednich) na grupę ma wynieść do 10 mln zł, to oznacza, że takich projektów w 16 województwach nie może być więcej niż jeden. Nasuwa się więc pytanie, czy taka skala pomocy faktycznie poprawi innowacyjność polskiego rolnictwa. Wskazane byłoby więc zmniejszenie puli środków przyznawanych na jeden projekt, tym bardziej, że tylko w niewielkim stopniu można je wykorzystać na prace badawcze, np. opracowywanie wydajniejszych technologii. Według założeń PROW, upowszechniane mają być w praktyce gospodarczej już istniejące rozwiązania [*Ocena ex-ante...* 2014].

Grupy operacyjne powinny być tworzone przez przynajmniej dwa podmioty w ramach wymienionych, tj. rolników lub grupy rolników, instytuty bądź jednostki naukowe lub uczelnie, przedsiębiorców sektora rolnego lub spożywczego (w tym usług gastronomicznych) oraz przedsiębiorców sektorów działających na rzecz sektora rolnego i spożywczego (np. producenci nawozów, pasz, środków ochrony roślin, maszyn i urządzeń do produkcji). Fakultatywnie mogą dołączyć podmioty doradcze, konsumenci i ich organizacje, jednostki samorządu terytorialnego oraz organizacje branżowe i międzybranżowe działające w obszarze łańcucha żywnościowego. Warto zastanowić się, czy rolnicy będą zainteresowani udziałem w tych projektach, szczególnie jeśli zobowiązani są do współfinansowania projektu. Rolnik będzie innowacyjny, o ile mu się to opłaca. Wdrożenie innowacji jest zawsze obarczone dużym ryzykiem. Dlatego najbardziej innowacyjne są duże przedsiębiorstwa, natomiast udział mikroprzedsiębiorstw jest znikomy. Tak więc, czy wspomniany instrument PROW jest dla rolników? Zachętą do uczestniczenia w projektach innowacyjnych mogą okazać się takie dodatkowe rozwiązania, jak ochrona przed utratą dochodu, zwolnienia podatkowe lub pokrycie kosztów ubezpieczenia, umożliwiające podział ryzyka między państwo i rolnika.

Ma to szczególne znaczenie, jeśli weźmie się pod uwagę specyfikę polskiego sektora rolnego, tj. duże rozdrobnienie gospodarstw, słabe nasycenie postępem biologicznym, technologicznym i organizacyjnym, co skutecznie opóźnia procesy innowacyjne. Innowacyjność ogranicza także stosunkowo niski poziom wykształcenia rolników. Istotną rolę ogrywają ponadto słabe powiązania producentów, mała liczba grup producenckich, słabe związki branżowe, brak poczucia konieczności zrzeszania się i wspólnego działania. II filar WPR, który stwarzał największe możliwości dla działań proinnowacyjnych gospodarstw rolnych, został w tej perspektywie finansowej znacząco osłabiony.

Celowe wydaje się więc wspieranie przede wszystkim lepszej samoorganizacji rolników w różnych formach, np. grupach producenckich, co zwiększy ich szanse na efektywniejsze uczestnictwo w łańcuchu żywnościowym.

Podsumowanie i wnioski

Nowa koncepcja nieliniowego modelu wdrażania innowacji oparta na sieci powiązań pozwala na lepsze wykorzystanie wiedzy wszystkich uczestników tworzących sieć. Tak więc idea partnerstw innowacyjnych w rolnictwie wydaje się obiecująca. Nie należy jednak oczekiwać, że instrument ten zrewolucjonizuje polskie rolnictwo i uczyni je bardziej innowacyjnym. Zarówno niska pula przeznaczonych środków finansowych, jak i przyjęte założenia w PROW nie sprzyjają istotnym zmianom. Zachętą do uczestniczenia rolników w projektach innowacyjnych mogą okazać się takie dodatkowe rozwiązania, jak ochrona przed utratą dochodu, zwolnienia podatkowe lub pokrycie kosztów ubezpieczenia, umożliwiające podział ryzyka między państwo i rolnika. Rolnik musi widzieć opłacalność zastosowania innowacji w swoim gospodarstwie. Tak więc partnerstwa innowacyjne należy traktować jako instrument dodatkowy w ramach WPR, mający charakter uzupełniający dla działań realizowanych w ramach polityk unijnych UE.

Literatura

- Drucker P.F. 1992: *Innowacja i przedsiębiorczość. Praktyka i zasady*, PWE, Warszawa.
- Jasiński A.H. 2014: *Innowacyjność w gospodarce Polski. Modele, bariery, instrumenty wsparcia*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Kline S.J. 1985: *Innovation is not a Linear Process*, *Research Management*, no. 28(4), 36-45.
- Komunikat Komisji Europejskiej do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie europejskiego partnerstwa innowacyjnego na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa*. 2012: COM(2012)79 final, Brussels, 29.02.2012.
- Leydesdorff L., Etskowitz H. 1998: *The triple helix as a model for innovation studies*, *Science and Public Policy*, no. 25(3), 195-203.
- Marciniak S. 2010: *Innowacyjność i konkurencyjność gospodarki*. Wydawnictwo C. H. Beck, Warszawa.
- Ocena ex-ante Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020*. 2014: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, [online], <http://www.minrol.gov.pl/Wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020>, dostęp 26.06.2015.
- Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji*. 2008: Wydanie 3, OECD i Eurostat, Warszawa.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020*. 2014: Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, [online], <http://www.minrol.gov.pl/wsparcie-rolnictwa-i-rybolowstwa/PROW-2014-2020>, dostęp 26.06.2015.
- Rozporządzenie nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich*, Dz.U. UE L 347/487.
- Technology and the Economy: The Key Relationships (Technology/Economy Programme)*. 1992: OECD.

Summary

The paper discussed a new approach of European Innovation Partnerships in the Polish agricultural sector based on strategic documents of the European Union and of Poland, particularly the Polish Rural Development Program for the years 2014-2020. The aim was to assess governmental interventions for boosting innovations in order to increase effectiveness of the Polish agriculture. It was found that a concept of nonlinear model for implementing innovations based on networking seems to be more efficient than linear model and give better opportunities to bring all actors together. However, there are some doubts if innovation partnerships can achieve their targets in the Polish agriculture due to a low funding level and regulations set up in the Polish Rural Development Plan 2014-2020.

Adres do korespondencji
dr hab. Renata Grochowska, prof. IERiGŻ-PIB
Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy
ul. Świętokrzyska 20
00-002 Warszawa
e-mail: renata.grochowska@ierigz.waw.pl